

بررسی جامعه‌شناختی دایره همسرگزینی دختران در ارتباط با فضای مجازی

دکتر حسین اکبری^۱ - زهرا نخعی راد^۲

چکیده

با گسترش اینترنت و فضای مجازی، هنجارها و الگوها و ارزش‌های حاکم بر آشنایی، فضاهای آشنایی و یافتن فرد مناسب برای ازدواج تغییر و تحول اساسی یافته است. مطالعه حاضر با هدف تبیین جامعه‌شناختی بسط دایره همسرگزینی با تکیه بر فضای مجازی و شرایط مرتبط با آن انجام گرفته است. درک این پیچیدگی به عنوان هدف اصلی مستلزم استفاده از روشی ژرفانگر بود. بدین منظور با ۱۴ نفر از دختران مجرد در سن ازدواج مصاحبه فردی و با ۶ نفر مصاحبه گروهی بعمل آمد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه نظریه نهایی از روش نظریه زمینه‌ای استفاده شد. یافته‌های به‌دست آمده شامل ۱۰ مقوله محوری می‌باشد. براساس نتایج حاصل شده شاهد عاملیت و فردمحوری دختران در فرآیند بسط دایره همسرگزینی‌شان و استفاده از استراتژی‌های متکی به خود در این فرآیند هستیم. این واقعیت در قالب مقوله «تقدم الگوهای فرد محور در تعریف دایره همسرگزینی» صورت بندی شد.

واژگان کلیدی: دایره همسرگزینی، فضای مجازی، همسرگزینی، دختران، نظریه زمینه‌ای

h-akbari@ferdowsi.um.ac.ir

^۱ - دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

۱. مقدمه

خانواده پدیده‌ای است که هر لحظه در حال دگرگونی بوده و از فراگردهای «ساخته شدن»، «ازساخت افتادن» و «بازساختی شدن» برخوردار است. با گذشت زمان و ورود ایران به مرحله‌ای خاص از پیشرفت و با عنایت به پیامدهای ناخواسته جهانی شدن، ضرورت توجه به وضعیت خانواده ایرانی بیشتر مشخص می‌شود (صادقی فسایی و عرفان منش، ۱۳۹۲: ۶۴). همسرگزینی به عنوان سنگ‌بنای اولیه تشکیل خانواده، تحت تاثیر تغییر و تحولات ساختار اجتماعی-اقتصادی پیرامون خود، دگرگون می‌شود (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۹). کشور ما در دوران کنونی هم‌چون سایر کشورهای در مرحله گذار از سنت به مدرنیته، تا حدود زیادی با تغییرات اجتماعی در باب ازدواج و همسرگزینی مواجه است (فرهمنده واحمدنیا، ۱۳۹۳: ۹۳). در این فرایند، افزایش صنعتی شدن و شهرنشینی، تقسیم کار، تحصیل رسمی، استخدام در کارخانه‌ها و تحرک شغلی و جغرافیایی و مانند آن در جامعه شرایط ساختارمندی را برای زندگی به صورت روش‌های مدرن ایجاد کرده است (گود، ۱۹۶۳ به نقل از رجبی و همکاران، ۱۳۹۰). به دنبال تغییر در نظام هنجاری جامعه، تغییر در ارزش‌ها و گسترش شهرنشینی، تغییرات فرهنگی (شیخی، ۱۳۸۰: ۵۴)، ورود عناصر نوسازی (آموزش‌های مدرن، رسانه‌های جمعی، رفت‌وآمد به شهر)، رفاه، الگوبرداری از فرهنگ‌های غیرمحلی، افزایش تحصیلات (نیک پرور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۸)، رفع محدودیت در روابط بین دوجنس مخالف کاهش یافته، که به نوبه خود بسیاری از الگوهای رفتاری، ارزش‌های مربوط به خانواده و هنجارهای موجود در جامعه- از جمله ازدواج- را تحت تأثیر قرار داد (شیخی، ۱۳۸۰: ۵۵) و هم‌چنین بروز تغییرات همه‌جانبه‌ای را در امر انتخاب همسر موجب گردید: از طرفی آن‌چه را که از قبل محدوده‌های بسته جغرافیایی می‌خواندند، یعنی محدوده‌های تنگ که دایره‌گزینه همسر را محدود می‌نمود، شکسته شد. از طرف دیگر، فضاهای محدود انسان‌های بیشتری را به خود گرفت، آن‌چنان که در طول قرون هیچ‌گاه چنین تراکمی دیده نشده بود. (ساروخانی، ۱۳۷۹: ۱۱۴). پیدایی خانواده‌های هسته‌ای با خصوصیت نومکانی و مخصوصاً بسط فرایند مهاجرت و دوری ناشی از آن موجبات گسترش ابعاد آزادی جوانان در قبال بزرگ‌ترهایشان را فراهم ساخت (همان، ۱۰۷) و باعث کاهش چشم‌گیر نقش نظارتی و تصمیم‌گیرندگی والدین در همسریابی جوانان، به ویژه دختران شد. (بستان، ۱۳۸۳: ۴۴).

ابزارهای ارتباطی و تکنولوژیکی به شدت فضای زیست اجتماعی ما را تحت تأثیر قرار داده و تغییراتی را در سطوح و لایه‌های مختلف زندگی ما ایجاد کرده است. در واقع، به وجود آمدن وسایل حمل و نقل سریع و وسایل ارتباطی، مثل تلفن، تعلق و وابستگی فرد را به جغرافیا و محل کمتر ساخته است. به تعبیر دیگر نقش زمان و مکان در ارتباطات انسانی کمتر شده است. اما این بدان معنا نیست که اجتماع نابود شده است، بلکه اجتماع در شکل جدیدی و آن خود را، از طریق شبکه‌های اجتماعی، بازتولید کرده است (محسنی و همکاران، ۱۳۸۵: ۸۱). شری ترکل^۳ بیان می‌کند حضور در فضای مجازی به علت ویژگی‌های خاص آن از جمله امکان گمنامی و حذف نشانه‌های فیزیکی به خود کاربر اجازه می‌دهد به آسانی نقش‌های متعدد و متفاوتی را در زمان‌های مختلف به دلخواه و پسند خود، بازی کند. علاوه بر این فضای مجازی، از نظر وی تا حدودی

³ Turkle

فضایی رهایی‌بخش است؛ زیرا به خود کاربر اجازه می‌دهد در آن واحد خالق، بازیگر، کارگردان، تهیه‌کننده و در مجموع همه کاره نمایش مطلوب خود باشد. همان‌طور که خود وی اظهار می‌کند صفحه نمایش رایانه در حقیقت موقعیتی جدید برای تحقق خیال‌ها و تمایل‌های عقلانی یا نیازهای غریزی کاربران است (ترکل، ۱۹۹۶، به نقل از زارع شاه‌آبادی، ۱۳۹۲: ۳۹). پیشرفت و گسترش فناوری‌های تکنولوژیکی شامل وب، ویژگی‌های چندرسانه‌ای مانند عکس، فیلم، موسیقی موردعلاقه، زندگی‌نامه شخصی، لیست دوستان و پروفایل‌های شبکه‌های اجتماعی به علاوه شرایط تنظیم شدن فضای مجازی، به کاربران این اجازه را می‌دهد که طیف گسترده‌ای از علامت‌های هویتی را ارائه کنند که به ارتباط‌های آن‌ها رونق می‌بخشد (Bullingham and Vasconcelos, 2013).

در وضعیت ایران امروز با گسترش شهرنشینی، جمعیت میلیونی در شهرها، کمتر شدن ارتباطات چهره به چهره آدم‌ها و درونی و خصوصی‌تر شدن زندگی‌ها، شیوه‌های سنتی ازدواج دایره محدودی از انتخاب‌ها را برای افراد فراهم می‌کند (امیری، ۱۳۸۲). از آن‌جا که زندگی در جهان مدرن، انسان را با تنوع و تعدد در گزینش‌هایش مواجه کرده است بنابراین به عنوان یک راه حل برای گسترش محدوده انتخاب، افراد در زمینه ازدواج به شیوه‌های جدیدی متوسل شدند که از آن جمله ارتباطات از طریق اینترنت بود (آخوندان، ۱۳۸۸). افراد، دیگر برای انتخاب فرد مناسب برای ازدواج با همسایگان، محله، اقوام و آشنایان محدود نمی‌شوند. با گسترش اینترنت، شکل‌های جدید از تعامل و ارتباط برای افراد فراهم شده است. اینترنت سبب شکل‌گیری نوع جدیدی از خواستگاری، اظهار یا تمایل عشق و تلاش برای یافتن فرد مناسب برای ازدواج شده است، بدین گونه که موجب تسهیل آن شده و امکان وقوع آن را بیشتر کرده است (لاوسن و لک^۴، ۲۰۰۶ به نقل از رازقی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۸). فضای مجازی بستری برای ارتباطات بین طیف‌های متنوع کاربران ایجاد می‌کند و بدون واسطه اشخاص ثالث، افراد را به هم متصل می‌کند و به مرزهای فیزیکی محدود نمی‌شود، برای همین هم متفاوت‌تر از اشکال سنتی برقراری ارتباط است (هوستون و همکاران، ۲۰۰۵ به نقل از شکوری و شفیعی، ۱۳۹۵: ۱۲۷). بنابراین با توجه به آنچه گفته شد و با تمرکز بر شرایط کنونی جامعه ایران، می‌توان گفت افراد برای گسترش دایره همسرگزینی و گسترش محدوده دیدن و دیده شدن برای ازدواج، به عضویت در سایت‌های همسریابی و هم‌چنین عضویت در شبکه‌های مجازی چون تویتر، اینستاگرام، تلگرام و... گرایش می‌یابند. علاوه بر استفاده شخصی، به دنبال یافتن گزینه ایده‌آل خود هستند و هم‌چنین خود را در معرض گزینش و انتخاب قرار می‌دهند. محقق در این تحقیق بر آن است که وضعیت دایره همسرگزینی افراد را در ارتباط با فضای مجازی بررسی کند.

۲. روش تحقیق

با توجه به ماهیت چند سطحی و پیچیده مسأله همسرگزینی که در پیوند با زمینه‌های کلان‌تر و عمیق‌تر فرهنگی و اجتماعی است و وجود عوامل مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در این زمینه؛ و هم‌چنین عدم وجود نظریه جامعه‌شناسانه‌ای در زمینه دایره همسرگزینی و ماهیت سیال و فرآیندی این مسأله؛ از روش نظریه زمینه‌ای^۵ در این

^۴ Lawson & Leck

^۵ Groundad theory

تحقیق استفاده شده است. در این مطالعه تلاش شده است که با رویکردی کیفی و ژرفانگر و با استفاده از روش نظریه زمینه ای به بازنمایی و تئوریزه کردن تجربه زیسته دختران جوان پیرامون پدیده دایره همسرگزینی و ادراک آن‌ها از شرایط حاکم بر این پدیده پرداخته شود.

۱-۲. جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه مورد بررسی این پژوهش دختران (مجرد) ۲۰ تا ۳۵ سال ساکن شهر مشهد بوده اند. این پژوهش از نوع اکتشافی-تبیینی بوده که در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۹ انجام شده است و واحد تحلیل آن، فرد می‌باشد. با توجه به کیفی بودن تحقیق، حجم نمونه از قبل تعیین نشده، بلکه در فرآیند جمع آوری اطلاعات با رسیدن به درجه اشباع تعیین شده است. بر این اساس با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند با ۱۴ نفر از دختران مجرد به صورت فردی و ۶ نفر به صورت گروهی مصاحبه شد.

۲-۲. ابزار پژوهش

تکنیک جمع آوری اطلاعات در این تحقیق مصاحبه است. مصاحبه‌ها به صورت فردی و چهره به چهره توسط محقق انجام شد. سعی شده است داده‌هایی جمع آوری شود که محدود به پاسخ‌های مشخص و از پیش تعیین شده نباشد. بدین منظور فهرستی از پرسش‌ها و آیتم‌های اصلی مورد نظر تهیه شده است. این برگه «راهنمای مصاحبه»^۶ در بردارنده موضوعات و جریان‌های مورد بحث بوده، اگرچه طرح این پرسش‌ها تابع یک توالی منطقی بود، اما هیچ الزامی برای رعایت ترتیب در مطرح کردن آن‌ها وجود نداشت.

۳-۲. تجزیه و تحلیل اطلاعات

در تحقیق کیفی، تحلیل اطلاعات، فرآیندی خلاقانه و نه صرفاً مکانیکی است و وظیفه محقق؛ خلق کردن معنی به طور پویا از مواد خام است (جی استربرگ، ۱۳۸۴: ۱۸۲). در این تحقیق مکالمات، ضبط شده و تمامی مصاحبه، واج نویسی شد و سپس «متن» مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سطر به سطر کدگذاری گردید. برای منظم ساختن اطلاعات نیز از نرم افزار مکس کیودی ای استفاده شد. بعضی از مفاهیم به صورت جنینی از پاسخ‌های مصاحبه شوندگان گرفته شد و بعضی هم با توجه به مطالعات گسترده‌ای که محقق در این موضوع داشت، مقوله گذاری شده است. این مفاهیم براساس ملاک‌های اشتراک و کرین به یک‌دیگر مرتبط هستند و تلاش محقق بر آن بود که مقوله‌ها و اتصالات بین مقوله‌ها به خوبی پرورده شوند و ابعاد پدیده به خوبی توضیح داده شود و فرآیند تفسیر داده‌ها نیز انجام شده است.

۲-۴- قابلیت اعتماد^۷

^۶ Interview guide

^۷ Trustworthiness

پرسش در مورد روایی در پژوهش‌های کیفی را این گونه می‌توان طرح کرد که آیا محقق آن چه را که فکر می‌کند یا می‌بیند یا می‌فهمد، همین گونه است یا او دچار خطا شده است (کرک و میلر، ۱۹۸۶ به نقل از نیک‌نشان و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۴). این تحقیق به چند دلیل می‌تواند باورپذیر باشد، چرا که برای رسیدن به معیار قابلیت اعتماد (روایی)، از سه تکنیک متعارف و بسیار مرسوم استفاده به عمل آمد که عبارتند از:

اول: کنترل یا اعتباریابی توسط اعضا^۸: در این تحقیق، جهت واریسی تأییدپذیری نتایج حاصل، در طی فرآیند گردآوری، متون تدوین شده در اختیار برخی مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار داده شد و سپس از آنان خواسته شد میزان مطابقت یافته‌ها و تحلیل‌ها را با نظرات خودشان مورد سنجش قرار دهند. در نهایت، مواردی اصلاح گردید و در باقی موارد هم، صحت آن را تأیید کردند. هدف محقق از این روش، افزایش دقت پژوهش به وسیله چک کردن اطلاعات توسط مشارکت‌کنندگان در پژوهش است.

دوم: مقایسه‌های تحلیلی^۹: در این روش، به داده‌های خام رجوع گردید تا ساخت بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردد. محقق، پیش از آن که به دنبال نتیجه‌گیری از اطلاعات به دست آمده در پژوهش باشد، در فرآیند پژوهش، مرتباً به عقب باز می‌گردد و داده‌ها و مقوله‌ها را مقایسه می‌کند. تکرار چرخه تعامل میان داده‌ها و تحلیل‌ها نیز، یکی از راه‌های دستیابی به روایی و افزایش دقت در پژوهش است.

سوم: استفاده از تکنیک ممیزی^{۱۰}: در این زمینه، چند متخصص کار کیفی، بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقولات نظارت داشتند. از یک سو راهنمایی و مشاوره گروه اول شامل استاد راهنما و استاد مشاور و اساتید مطرح در این زمینه که در چند مقطع از فرآیند تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها، کدگذاری‌های مستقلی از سوی محققان صورت پذیرفت که بیانگر اشتراک نسبی در دریافت معانی و تفسیر متن بوده است. از سوی دیگر بهره‌گیری از مساعدت‌های سه پژوهشگر دیگر در مراحل گردآوری داده‌ها و تحلیل داده‌ها و تدوین گزارش، ضمن کمک به غنابخشی تحقیق، امکان سوگیری‌های شخصی در مطالعات پژوهشگر می‌تواند به حداقل برسد.

۵-۲- ملاحظات اخلاقی

به منظور حفظ و رعایت اصول اخلاقی پژوهش، اقداماتی مانند توضیح و ضرورت هدف پژوهش، کسب رضایت شفاهی مشارکت‌کنندگان جهت شرکت در مصاحبه‌ها، توجه به حریم شخصی آن‌ها و اطمینان از محرمانه نگه‌داشتن و حفظ گمنامی اطلاعات آن‌ها، داشتن حق کناره‌گیری آن‌ها در هر زمان از تحقیق و کسب اجازه ضبط مصاحبه‌هایشان انجام گرفت.

۳. یافته‌ها

کدها و مفاهیم تحقیق، طی سه فرآیند کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری هسته‌ای، از دل داده‌های اولیه، مشخص و استخراج شدند. نتیجه کدگذاری سه مرحله‌ای داده‌های گردآوری شده، استخراج ۱۰ مقوله بود. سپس مقوله‌های مذکور

⁸ Member Check

⁹ Analytical Comparison

¹⁰ Auditing

در قالب یک مقوله هسته‌ای ترسیم و مورد بحث قرار گرفتند. مقوله مرکزی شناسایی شده در این تحقیق؛ «تقدم الگوهای فرد محور در تعریف دایره همسرگزینی» است که سایر مقوله‌ها در رابطه با این مقوله معنا پیدا می‌کنند.

۳-۱. توصیف مشارکت کنندگان

مطابق با یافته‌های ارائه شده در جدول ۳-۱، ۱۴ نفر همراه با یک مصاحبه گروهی مورد مصاحبه قرار گرفتند که تحصیلات آن‌ها بین دیپلم تا دکتری است. متوسط سن مشارکت کنندگان ۲۸ سال است. وضعیت شغلی پاسخ‌گویان طیف متنوعی از خانه دار، دانشجو، آزاد، دولتی و فعالیت‌های شغلی پاره وقت و تمام وقت را در برمی گیرد.

جدول ۳-۱. معرفی مشارکت کنندگان

ردیف	نام مستعار	سن	میزان تحصیلات	شغل
۱	الهام	۳۰	دانشجوی دکتری	دانشجو
۲	شادی	۲۸	کارشناسی	بیکار
۳	سارا	۲۸	دانشجوی دکتری	دانشجو
۴	فاطمه	۳۴	کارشناسی ارشد	معلم
۵	شکوفه	۳۲	دانشجوی ارشد	نویسنده
۶	هانیه	۲۳	دانشجوی ارشد	خبرنگار
۷	طناز	۳۰	کارشناسی ارشد	مدرس دانشگاه و مشاور
۸	مریم	۳۱	دیپلم	آرایشگر
۹	فرشته	۳۵	دیپلم	کارمند بیمارستان
۱۰	نازنین	۳۲	کارشناسی ارشد	کارمند شرکت خصوصی
۱۱	بهناز	۲۷	کارشناسی ارشد	مدرس زبان
۱۲	لیلی	۲۹	کارشناسی ارشد	کارمند موسسه لیزر
۱۳	زینب	۲۷	دانشجوی ارشد	معلم
۱۴	رومینا	۲۷	کارشناسی	کارمند شرکت هواپیمایی

۳-۲. شرایط زمینه‌ای

شرایط زمینه‌ای نشان دهنده یک مجموعه شرایط خاصی است که در آن راهبردهای کنش/کنش متقابل صورت می‌گیرد. در این تحقیق، شرایط زمینه‌ای که پدیده مرکزی را احاطه کرده است، شامل مدرن شدگی سویه‌های مختلف زندگی، رونق گیری وجه مجازی و دیجیتال زندگی اجتماعی است. این شرایط همراه با گزیده‌ای از خرده مقولات آن به تفکیک آورده شده است.

جدول ۳-۲. مقوله های فرعی و محوری شرایط زمینه ای

مقولات عمده (محوری)	گزیده‌ای از مقولات فرعی	ترازنده‌ای	
مدرن شدگی سوبه‌های مختلف زندگی	شهرنشینی		
	سنت زدایی		
	فردگرایی		
	رواج انتخاب آزادانه همسر		
	تغییر نگرش افراد در اثر مدرنیته		
	افزایش فرصت‌های تعامل و تنوع انتخاب‌ها		
	آدم‌های سنتی با پوسته مدرن در دوره گذار		
رونق‌گیری وجه مجازی و دیجیتال زندگی اجتماعی	اقتناع روحی در فضای مجازی		
	تنوع طلبی در فضای مجازی		
	اعتماد/عدم اعتماد در فضای مجازی		
	احساس امنیت/عدم امنیت در فضای مجازی		
	شکل‌گیری هویت آنلاین		
	اتصال به شبکه اجتماعی گسترده و بی‌حد و مرز در فضای مجازی		
	فرصت‌گمنامی در فضای مجازی		
	کارکرد سرگرمی فضای مجازی		
	رسانه‌ای شدن زندگی اجتماعی ایرانیان		
	تمایل به انتخاب بی‌واسطه در فضای مجازی		

تغییرات و تحولات در جامعه ایران بستری مساعد برای تحول یابی نهادهای اجتماعی از جمله خانواده بوده است. شهرنشینی، هسته‌ای شدن خانواده‌ها، اشتغال زنان، کار در مراکز دور از خانه، ارتباطات جمعی و... از جمله عناصری است که مدرنیته به ارمغان آورده است. مجموعه این تحولات، فردیت و عاملیت زنان در گزینش همسر را به عنوان اصلی اساسی در فرآیند ناظر بر آن مطرح می‌کند. با ورود زنان به عرصه‌های مدرن، عرصه‌هایی هم برای فعال‌سازی ظرفیت‌های انتخاب کردن و انتخاب شدن برای ازدواج فراهم شد. علاوه بر این در سال‌های اخیر، شکوفایی شبکه‌های اجتماعی مجازی؛ عرصه‌ای جدید برای اثرگذاری صورت‌های متفاوتی از ارتباطات اجتماعی بر الگوهای همسرگزینی و فضاهای همسرگزینی را به دنبال آورده است. هم‌چنین باید به این نکته اشاره کرد که درست است که فراگیر شدن وجه مجازی زندگی و شکل‌گیری زیست جهان‌های مجازی در دوران متأخر حیات اجتماعی جوامع اتفاق افتاده و از این حیث پیوندی با مقوله «مدرن شدگی سوبه‌های مختلف زندگی» دارد، اما با توجه به این که خصیصه‌های ویژه‌ای را به این زندگی تحمیل می‌کند و فرصت‌های خاص خودش را پیش روی آدم‌ها گشوده، نیاز است که به صورت مجزا به آن پرداخته شود.

مریم به رواج انتخاب آزادانه همسر در دوره مدرنیته اشاره می‌کند: «الان همه خودشون انتخاب می‌کنن. من چون توی سالن (زیبایی) هستم می‌بینم. خیلی‌ها میان می‌گن پسرهایشون خودش پیدا کرده. پسرم خودش خواسته.»

فردگرایی روندی است که بسیاری از تعاملات اجتماعی و خویشاوندی در خانواده‌های امروز را تحت تأثیر قرار داده است. به نوعی در فردگرایی، کنش‌گران بستری برای تحقق خواسته‌های فردی‌شان فراهم می‌کنند. نازنین دختری است که در جامعه فعالیت دارد و به دنبال تشکیل زندگی مستقل است. او می‌گوید: «الان هم شاید چیزی که من را از ازدواج دور نگه داشته؛ این استقلال از خانواده هست. می‌خواهم به یک استقلالی برسم که یک زندگی جدیدی رو شروع کنم و مطمئناً به تجربه‌های جدیدی می‌رسم که تا قبل نداشتیم. بعد فکر می‌کنم اون موقع که مستقل شم و زندگی جدیدی رو تجربه کنم، بهتر انتخاب خواهم کرد.»

لیلی از ظرفیت‌های جدید فضای مجازی این گونه می‌گوید: «ولی الان با توجه به گسترش شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات، فکر می‌کنم تمایل خود جوانان طبیعتاً به این است که خودشان هم را بشناسن.»

هم‌چنین شیما در مصاحبه گروهی از رسانه‌ای شدن زندگی‌ها و آشنایی با انواع و اقسام افراد و به تبع سخت شدن انتخاب می‌گوید: «فضای مجازی باعث تعدد روابط هم‌میشه و تو دیگه نمی‌تونی انتخاب کنی. وقتی با یک شاعر آشنایی، با یک حقوق‌دان آشنایی، با یک جامعه‌شناس آشنایی؛ دیگه خیلی برات سخته از بین این‌ها یکی رو انتخاب کنی. وقتی تو یک شاعر رو می‌شناسی خوبی هاش رو میدونی. وقتی وکیل رو میشناسی خوبی هاش رو میدونی با خودت میگی من چرا از بین این دوتا انتخاب کنم، وقتی می‌تونم با دوتاشون توی فضای مجازی رابطه داشته باشم. این انتخاب رو سخت می‌کنه.»

۳-۳. شرایط علی

شرایط علی، حوادث، علل و موجبات اصلی‌ای است که پدیده مورد اکتشاف (مقوله اصلی) از آن‌ها ناشی می‌شود. مقولات محوری و خرده مقولات مربوط به شرایط علی، ناظر بر پدیده مرکزی به تفکیک در ذیل معرفی شده است.

جدول ۳-۳. مقوله‌های فرعی و محوری شرایط علی

مقولات عمده (محوری)	گزیده‌ای از مقولات فرعی		شرایط علی
کاهش تدریجی اثربخشی سنتی کارگزاران/نهاد همسرگزینی	کاهش تدریجی اثربخشی رایان سنتی	نقش تاثیرگذار واسطه‌گران ازدواج در قدیم	
	کاهش تدریجی کارگزاران/نهاد	کژکارکردهای واسطه‌گری ازدواج در زمان حاضر	
	کاهش تدریجی اثربخشی والدین در ازدواج	فردگرایی / خانواده محوری در ازدواج	
	کاهش تدریجی اثربخشی والدین در ازدواج	میزان اقتدار والدین در جریان همسرگزینی	
نظام باورداشت‌های مذهبی و فرهنگی فرد	تمرکز/عدم تمرکز برمدیریت بدن		
	تقدیرگرایی/عقل گرایی		

	تمایلات دینی/غیردینی در انجام کنش
	مادی گرایی/معنویت گرایی در انتخاب معیارهمسرگزینی
تجربه زیسته/مشاهده از فرآیند همسرگزینی خود/ اطرافیان	محیط مجازی و ادراک از تعامل با جنس مخالف
	تجربیات اطرافیان در انتخاب فضای آشنایی
	خواستگاری‌های نافرجام
	تجربه تجرد قطعی اطرافیان

دور از ذهن نیست که در عصر زندگی در مدرنیته و ورود عناصر نوسازی؛ شاهد چالش‌های مهمی در نهاد خانواده و همسرگزینی باشیم. نهاد همسرگزینی هم به تبع نهاد خانواده، دچار نقصان در کارکردهایش شده است. دوجنبه این مهم که در خلال مصاحبه‌ها کشف شد، بدین صورت است: ۱. کاهش تدریجی اثربخشی راویان سنتی ازدواج؛ پیش از این به دلیل گسترده‌ای بودن نهاد خانواده و ارتباط تنگاتنگ خویشاوندی و طایفه‌ای و همسایگی، آشنایی‌ها از طریق راویانی صورت می‌گرفت که در بطن خانواده‌ها و آشنایان بودند و وظیفه خود می‌دانستند که موجبات ازدواج دختران و پسران را فراهم کنند. آن‌ها شناخت مستقیم و یا غیرمستقیمی هم از دختران و پسران داشتند و می‌توانستند تسهیل‌گر ازدواج و شناخت آن‌ها باشند. اما امروزه با ورود به دنیای مدرن و تغییر فضای ارتباطی، حلقه‌های آشنایی همسایگی و خویشاوندی کم‌تر شده و راویان سنتی، دیگر شناخت چندانی از دختران و پسران ندارند و کارایی خود را به مراتب از دست داده‌اند. ۲. کاهش تدریجی اثربخشی والدین در ازدواج؛ شامل نقش خانواده‌ها در ازدواج فرزندان است. روایت‌های مشارکت‌کنندگان، در طیفی از عکس‌العمل‌های والدین در خصوص همسرگزینی‌شان قرار دارد. یک سر طیف؛ حاکی از انفعال و ناپختگی برخی والدین در همسرگزینی، عدم حمایت از فرزند در مرحله همسرگزینی و تنها گذاشتن او دارد و در طرف دیگر؛ فعالیت و مداخله زیاد، تحت فشار قرار دادن فرزندان برای همسرگزینی و قائل نبودن حق انتخاب برای آن‌ها دارد. هم‌چنین باورهای مذهبی و فرهنگی فردی متغیر دیگری است که در نوع عاملیت افراد و خصوصا انتخاب فضای مجازی به عنوان بستری برای همسرگزینی اثرگذار است. تجربه انباشتی بینشی در زندگی نیز، به عنوان منبعی است که هر فرد خواسته یا ناخواسته در کنش‌های روزمره خود از آن استفاده می‌کند و مسیر زندگی‌اش را با استفاده از این تجربه‌ها پیش می‌برد.

لیلی درباره راویان ازدواج این‌طور می‌گوید: «خانم‌هایی هستن که لیست دارن دفتر دارن اسم دخترها و پسرها رو می‌نویسن و لینک می‌کنن. ولی الان با توجه به گسترش شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات، فکر می‌کنم تمایل خود جوانان طبیعتاً به اینه که خودشون همو بشناسن. این سبک جواب نمیده، چون ناشی از شناخت درست نیست.»

طناز به کژکارکردی که واسطه‌گران ازدواج در این زمانه دارند و سبب دلسردی دختران می‌شود، اشاره می‌کند و می‌گوید: «واسطه‌گرها (خاله خانجایی‌ها) خیلی لطمه زدن. چون دخترخانم، پذیرای خواستگاری شده که اصلاً مناسبش نبوده. مورد پنجم ششم، کلافه شده و گفته هیچ کس نمی‌خواه راه بدین. این‌ها کار خیلی خراب کردن. تا یک جایی ما بهشون

اعتماد کردیم، ولی دیدیم این آدم اصلاً نمی‌فهمه که چی باید معرفی کنه. از یک جایی به بعد خانوادها و دختران و پسران کلافه شدن.»

نازنین در مورد باورهای فرهنگی و مذهبی موثر در روند همسرگزینی می‌گوید: «اگر فردی به شیوه مدرن ازدواج علاقه داره، باید محیط‌هایی که بیشتر می‌پسنده، رفت و آمد کنه. مثلاً اگه جوانی اعتقادات دینی مذهبی نداره، کیس مناسبش در روضه‌ها کم‌تر پیدا میشه، چون خودش اعتقاداتش ضعیفه. ولی کسی که خودش یا مادرش در روضه‌ها بوده، این اعتقاداتش قوی‌تره.»

شادی در مورد تجربه‌هایی که در فضای مجازی داشته است و باعث تغییر ادراک او از جنس مخالف در فضای واقعی شده است می‌گوید: «یک چیز دیگه که تأثیر منفی در ازدواج من داشته، پیشنهادهای متعددی بوده که من از آدم‌های متأهل دریافت کردم. اتفاقاً به زندگیشون هم کاملاً پایبند هستند و حاضر نیستند زنشون هم رها کنند ولی دوست دارند با یکی دیگه هم در ارتباط باشن. من مجرد نگاهم به ازدواج یک چیز دیگه میشه وقتی باهام هم‌چنین رفتاری میشه. هر دختر دیگه‌ای هم همین فکر می‌کنه. فقط من نیستم. فکر می‌کنه برای چی ازدواج کنم.»

۳-۴. شرایط مداخله‌ای

شرایط مداخله‌ای یا میانجی، شرایط ساختاری است که به پدیده‌ای تعلق دارند که بر راهبردهای کنش/کنش متقابل اثر می‌گذارد و راهبردها را در زمینه خاصی تسهیل یا محدود می‌کند.

جدول ۳-۴. مقوله‌های فرعی و محوری شرایط مداخله‌ای

مقولات عمده (محوری)	گزیده‌ای از مقولات فرعی	نوع مداخله‌ای
ریسک‌پذیری	روحیه جرات‌مندی و ریسک‌پذیری / ترس و کنش‌های محتاطانه	مداخله‌ای
نظام ترجیحات فردی	تاثیر ذائقه افراد بر انتخاب محیط تعاملی	

روحیات افراد در مواجهه با قضایا، متفاوت است و عواملی چون روحیه افراد در چگونگی کنش‌شان مداخله می‌کند. همان‌طور که از برخی روایت‌های مشارکت‌کنندگان تحقیق چنین برمی‌آید که روحیه جرات‌مندی و ریسک‌پذیری از جمله ویژگی‌هایی است که در اقدام افراد به تعامل و دوستی‌ها و به خصوص بر فرآیند همسرگزینی تأثیر دارد. هم چنین ذائقه افراد از آن عوامل مداخله‌گرایست که در انتخاب استراتژی‌های افراد برای همسرگزینی تأثیر دارد. بنا بر گفتارهای مشارکت‌کنندگان تحقیق، افراد معمولاً بستری را برای همسرگزینی بسط می‌دهند و در بستری، فعالیت خودخواسته می‌کنند، که جزء علاقه شخصی و ترجیح‌شان برای همسرگزینی است.

فاطمه درباره جرات‌مندی و روحیه ریسک‌پذیری می‌گوید: «تا حالا شده کسی رو دوست داشته باشم اما جسارتش رو نداشتم یا پیشم بذارم. باید برم کلاس‌های جسارت.»

نازنین هم بیان می‌کند: «من از تجربه کردن هم ترس دارم. در صورتی که همین تجربه هاست که تو رو به سمت بهتر شدن و آگاه تر شدن سوق می‌دهد. میدونی که ترس مهم‌ترین عامل از دست دادن یا به دست نیاورده. اون ترس شاید نداشته جدی تلاش کنم، شاید در حد این که دوست داشتم یک نفر باشه باهاش ازدواج کنم ولی تلاشی نکردم.»

لیلی در مورد نظام ترجیحات فردی این طور شرح می‌دهد: «به نظر من مهم‌تر از اون، محیطی که آدم‌ها قرار می‌گیرن خیلی مهمه. مثلاً اگه یک دختر میره روضه، مسلماً محیطی که براش خواستگار پیدا میشه از روضه ست. یک دختر فعالیت اجتماعی دیگه داره، طبیعتاً اونجا دیده میشه. اگه توی محل کارش شاید اونجا براش مواردی پیش بیاد. بستگی داره خودش را توی چه فضای اجتماعی نشون بده. این عامل قوی تر است تا صرفاً شانس یا اقبال. مثلاً اگه تیپ تحصیلکرده دوست داره توی جمع‌هایی باشه که تحصیلکرده هستن. اگه دوست داره با ورزشکار ازدواج کنه، طبیعتاً توی برنامه‌های طبیعت‌گردی بره. این فکر می‌کنم برای کسی که می‌خواد ازدواج کنه و میدونه که چی می‌خواد خیلی راهگشاتر است تا منتظر شانس و اقبال بودن»

نازنین نیز بیان می‌کند: «من فکر می‌کنم توی جمعی که دوست داری که همسرت از اون قشر باشه باید بری»

۳-۵. پیامدها

پیامدها، نتیجه و حاصل راهبردهای کنش / کنش متقابل است که در این تحقیق، ۲ پیامد حاصل شد.

جدول ۳-۵. مقوله‌های فرعی و محوری پیامدها

مقولات عمده (محوری)	گزیده‌ای از مقولات فرعی	تجزیه و تحلیل
انتخاب‌های پر ریسک	ریسک‌پذیری بیشتر در انتخاب فضای تعاملی	
	حضور در فضاهای تعاملی پر ریسک و انجام رفتارهای مخاطره آمیز	
	ازدواج‌های پر ریسک بر مبنای ظاهرگرایی	
تأخیر در ازدواج	افزایش سن ازدواج	
	کاهش نرخ ازدواج	
	افزایش تجرد قطعی	

انتخاب‌های پرریسک یکی از پیامدهای تحقیق حاضر است که با ریسک‌پذیری بیشتر دختران در انتخاب فضاهای جدید تعاملی مانند فضای مجازی و انجام رفتارهای پر مخاطره توسط قشری از دختران، همراه است. تأخیر در ازدواج به عنوان یکی از دیگر پیامدهای تحقیق حاضر، همراه با کاهش نرخ ازدواج، افزایش سن ازدواج و تجرد قطعی است که بر اساس مصاحبه‌های انجام شده، نقش پررنگ فضای مجازی و افزایش تعاملات در این فضا و اقناع برخی نیازها برای قشری از افراد از جمله نیاز به گفت‌وگو، هم‌صحبتی، هم‌دلی و حتی نیاز جنسی انکارناپذیر است. با توجه به گستره و تنوع گزینه‌های دردسترس، اتکا به خود در تصمیم‌گیری و برخی ملاحظات و تردیدهای فردی، روند همسرگزینی دختران، با سخت‌گیری

بیشتر و زمان طولانی تری همراه خواهد بود. هم چنین غرق شدن در آشنایی‌های متعدد، خصوصا به صورت مجازی؛ آن‌ها را اقماع کرده و از صرافت‌شان برای ازدواج کم می‌کند.

۳-۶. شرایط راهبردی

استراتژی‌ها یا راهبردها، راهبردهای ایجاد شده برای کنترل، اداره و برخورد با پدیده‌ای تحت شرایط مشاهده شده خاص است. جایگذاری ردپاهای هوشمند در فضای مجازی، راهبردی است که دختران برای بسط دایره همسرگزینی خود از آن استفاده می‌کنند.

جدول ۳-۶. مقوله‌های فرعی و محوری استراتژی جایگذاری ردپاهای هوشمند در فضای مجازی

مقولات عمده (محوری)	خرده مقولات فرعی	
جایگذاری ردپاهای هوشمند در فضای مجازی	شبکه گسترده دوستی در فضای مجازی	۳ ۱ ۴ ۵
	فرآیند خواستگاری در فضای مجازی	
	اقبال زیاد به فرد در فضای مجازی	
	رفتار آزادانه‌تر در فضای مجازی نسبت به فضای حقیقی	
	دسترسی راحت روابط غیرمتعهد در فضای مجازی	
	خواستگاری اطرافیان حقیقی بعد از شناخت مجازی	
	کمرنگ بودن جنسیت در فضای مجازی	
	ارتباط بی حد و مرز در فضای مجازی	
	عکس شخصی پروفایل	
	وقت گذاری زیاد در شبکه‌های مجازی	
	تنوع روابط در فضای مجازی	
	گذاشتن عکس شخصی	
	تاثیرگذاری قدرت قلم و بیان بر جذب مخاطب	
	نمایش تک بعدی شخصیت افراد در فضای مجازی	
	نسبت بیشتر فالوئرهای مرد در اینستاگرام	
امکان/عدم امکان شناخت در فضای مجازی		

امروزه شاهد بروز عصری هستیم که به مدد فناوری، فضای مجازی، در سطحی گسترده و سرعتی بی نظیر به رقابت با فضای واقعی برخاسته و با توجه به استقبال شدید دختران و پسران جوان در این عرصه، اهمیت و میزان حضور نوع دیگری از زیستن که به «زندگی دوم» شهرت یافته، روز به روز بیشتر می‌شود. اغلب مشارکت‌کنندگان در تحقیق، دارای پیشرفته‌ترین موبایل‌ها بودند که تمام امکانات فضای مجازی و اپ‌های مجازی را دارا بودند. شبکه‌های اجتماعی موبایلی، از

پرتعدادترین سیستم‌های آنلاین در بین دختران پاسخ‌گو بود. شبکه‌های اجتماعی با ویژگی‌هایی چون؛ فرامکانی و فرازمانی بودن، چندرسانه‌ای بودن، تعاملی بودن، قابلیت دسترسی دائم و آسان، فراگیری، آزادی و... زندگی کاربران خود را تحت تأثیر قرار داده است و قابلیت و پتانسیل زیادی در فرصت‌سازی جوانان به منظور همسرگزینی دارد. کمرنگ شدن «راوی سنتی» و جایگزین شدن «شبکه اجتماعی» به عنوان «راوی جدید» در انتخاب‌های افراد نقش به‌سزایی دارد..

شادی می‌گوید: «توی شبکه مجازی دانشجویی که داشتیم، خیلی فعال بودم و پسرها از من خوششون می‌اومد و خیلی‌ها ازم خواستگاری کردن. همین الان توی اینستاگرام هم همین طوری. به خاطر روحیه شادی که در اینستاگرام دارم و فضا شوخی وطنز و این هاست، خیلی آقاها از این روحیه من خوششون میاد.» او هم چنین به یکی از ویژگی‌های این تعاملات در فضای مجازی اشاره می‌کند: «توی فضای مجازی خیلی روابط غیرمتعهد راحت اتفاق می‌افته. یعنی یک خانم همزمان داره با پنج نفر صحبت خصوصیش را می‌کنه. این باعث میشه که فکر نکنه به رابطه متعهد طولانی مدت. ازدواج یک رابطه متعهد طولانی مدته دیگه. این خیلی بده. دسترسی‌ها زیاد شده.»

می‌توان گفت اکثر مشارکت کنندگان از شبکه‌های مجازی برای ابراز خود و ایجاد خود ایده آل استفاده می‌کنند و برای تحقق این هدف از راه‌های مختلفی مثل گذاشتن عکس شخصی، درمیان گذاشتن علایق، دغدغه‌ها و.. در قالب پست و توئیٹ و.. استفاده می‌کنند.

عاطفه در این باره می‌گوید: «خیلی آدم‌ها هستن که قاب‌های خیلی قشنگی در فضای حقیقی دارن برامون، ولی توی فضای مجازی روی دیگه‌ای از آدم می‌بینی و این خیلی بده. چون من خیلی فعالم این‌ها را می‌بینم.» نازنین از تأثیر عکس پروفایلش در اقبال افراد به وی می‌گوید: «بی تأثیر نبوده. یا پروفایل تلگرام رو عوض می‌کردم، بعضی‌ها میومدن پیام میدادن.» شادی هم این‌طور می‌گوید: «عکس پروفایلم خیلی مورد تحسین آقاها قرار گرفته. خیلی‌ها اومدن گفتن چه عکس پروفایلی و...»

هانیه به تأثیر گذاری قدرت قلم و بیان در پیچ‌های شخصی‌اش اشاره می‌کند: «ولی این که توی کانال یا پیج از خودم اطلاعات می‌دادم و سبک قلم و این‌ها، تأثیر داشته. من پیام ناشناس و عاشقانه خیلی داشتم. ابراز احساسات و این‌ها. ناشناس هم مطرح می‌کردن. این که خیلی خوب می‌نویسی. قلم طنز خوبه. یک پسری عاشق قلمته. صرف اطلاعات و محتوای هم نبود، صرف قلمش بود.»

امروزه، رشد و گسترش فناوری‌های الکترونیکی و اطلاعاتی، بر الگوپذیری جوانان برای انتخاب تفریح و فراغت‌شان، تأثیر گذار بوده است. «مجازی شدن فراغت» یا «رسانه‌ای شدن فراغت» کدی است که از مصاحبه‌شوندگانی که عرصه مجازی برایشان نوعی تفریح و سرگرمی شده است، استخراج شده است. به طوری که طبق گفته مشارکت کنندگان تحقیق، بخش عمده‌ای از اوقات فراغت‌شان به فعالیت در شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌گذشت.

شادی می‌گوید: «فضای مجازی، فضای اینترتیمنت است. فضای سرگرمی است. فضای انتخاب متعهدانه نیست و آدم‌ها میان که سرگرم بشن و دقیقاً به ارتباط با جنس مخالف شون هم به چشم همون سرگرمی نگاه می‌کنن. سرگرمی ارضا کننده روحی. صرفاً مسائل جنسی نیست و این سرگرمی است تا بخواد رابطه متعهد باشه.» وی در قسمت دیگری از مصاحبه هم

به این نکته اشاره می‌کند و می‌گوید: «امکان ازدواج توی فضای مجازی هست. برای خودم هم هست. ولی من نمی‌خوام این اتفاق بیفته. چون آدم‌هایی که اونجان، برای سرگرمی اومدن و آدم رو هم برای سرگرمی انتخاب می‌کنن.» رومینا نیز به ویژگی دسترسی راحت و تنوع روابط در فضای مجازی اشاره می‌کند: «تأثیر مخربی که فضای مجازی توی ارتباطات آدم‌ها داشته و پاسخ هاشون رو تا یه حدی، همون سطحی که درگیرش هستن جواب میده. به رابطه متعهدانه خیلی فکر نمی‌کنند. دارن از طریق مجازی، ارضای روحی میشن و احتیاج ندارن. روابط وقتی گسترده میشه دیگه آمار ازدواج میاد پایین.» او اضافه می‌کند: «به خاطر همین فضای نامنی که در اطرافیانم هم دیدم، اصلاً دوست ندارم و نسبت به این فضا گارد دارم. توی اطرافیان دیدم که مثلاً وقتی می‌بینن یکی بهتر هست، شروع می‌کنن به ایجاد کردن ارتباط و خیلی راحت ارتباط می‌گیرن و بیرون هم رو می‌بینن.»

شادی در مورد اقناع روحی در فضای مجازی این طور می‌گوید: «آدم‌ها پاسخ نیازهایشان را دارن راحت در فضای مجازی می‌گیرن. یک نفر که احتیاج دارد با یک خانم صحبت کنه، خیلی از خانم‌هایی هستن که راحت با آقایون صحبت می‌کنن یا برعکس. و همین اقناع شون می‌کنه و دلیلی نمی‌بینن که ازدواج کنن.» او حتی در مورد خودش می‌گوید: «من ازدواج نکرده این هم طلبه دارم، چرا ازدواج کنم؟»

۵. نتیجه گیری

پدیده مرکزی شناسایی شده در تحقیق، «تقدم الگوهای فرد محور در تعریف دایره همسرگزینی» است. با گسترش ویژگی‌های ساختاری مدرنیزاسیون همچون شهرنشینی، صنعتی شدن، گسترش تحصیلات، تحرک جغرافیایی و مهاجرت، دختران به شکل فعالی در صحنه اجتماعی ایفای نقش می‌کنند. بسترهای تعامل و فرصت‌آشنایی با جنس مخالف نسبت به گذشته افزایش یافته و فراوانی و تنوع کنش‌ها با جنس مخالف نیز ساختار متفاوت و روبه گسترشی یافته است که موجب دامنه انتخاب وسیع‌تر برای انتخاب همسر می‌شود. این فردگرایی روبه گسترش، دلالت بر نوعی خودمختاری دختران نسل حاضر در پروسه همسرگزینی دارد که به نوعی با کم‌رنگ شدن نقش محوری خانواده‌ها که در دوره‌های پیشین بسیار مشهود بوده، همراه است. در واقع فرد در تعریف دایره همسرگزینی‌اش، بر خانواده‌اش متقدم می‌شود. حال آن‌که در گذشته، خانواده نقشی تعیین‌کننده در تعیین شعاع دایره همسرگزینی داشت.

بسیاری از جوانانی که تحت تأثیر تحولات و تغییرات جدید و نیز خواهان فاصله گرفتن از الگوهای سنتی گذشته برای انتخاب همسر بودند، به شدت به محیط مجازی و فضای مدرن گرایش پیدا کردند. چرا که وقتی فرد جوان می‌بیند فضای مجازی (در مقایسه با محیط واقعی) با همه خاصیت‌های منحصر به فردش نوعی آزادی عمل را در وی به وجود می‌آورد و فضایی لازم برای بروز هیجان‌ها و عواطف و عقاید فارغ از ملاحظات دنیای واقعی وی فراهم می‌آورد، فضای مجازی را به محیط واقعی ترجیح می‌دهد؛ زیرا به تجربه می‌بیند این فضا نه تنها گزینه‌های متعددی را به وی عرضه می‌کند، بلکه از سدها و محدودیت‌های موجود در محیط واقعی هم در آن خبری نیست (رازقی و همکاران، ۱۳۹۶). فضایی که وابسته به زمان و مکان نیست و افراد می‌توانند به راحتی در آن به تعامل و ارتباط بپردازند و با این تعاملات، سرمایه اجتماعی برون‌گروهی خود را افزایش دهند. افراد در این فضاها به بازتعریف خود ایده‌آل‌شان می‌پردازند و خود را به هر صورتی که

می‌خواهند تعریف می‌کنند. دختران از طریق به جای گذاردن رده‌های هوشمند در فضای مجازی، دایره همسرگزینی خود را چه به صورت باواسطه و چه به صورت بی‌واسطه گسترش می‌دهند و فرصت‌های همسرگزینی خود را افزایش می‌دهند. هم‌چنین با نگاه به نظریه‌های گافمن و شری ترکل این نتیجه به دست می‌آید که اینترنت، چهارچوب‌های تعاملی جدیدی را در برقراری ارتباط‌های بین فردی ایجاد کرده است که علی‌رغم محدودیت‌های ذاتی خود، فرصت‌های جدیدی را نیز برای نمایش شخصیت در اختیار کاربران قرار می‌دهد. توصیف مجازی را که کاربران از ویژگی‌های رفتاری و شخصیتی خود در فضای چت روم، وبلاگ و... به عمل می‌آورند، با توجه به گزاره‌های صحنه، نمای شخصی و مصرف مخفیانه می‌توان تبیین کرد. افراد در فضای مجازی و محیط‌های تعاملی آن، به مصرف مخفیانه و روابطی مشغول می‌شوند که در دنیای واقعی برای مصرف آن‌ها با محدودیت‌های زیادی روبه‌رو هستند و در برقراری این روابط آنلاین، خود را هرگونه که دوست دارند معرفی می‌کنند و به قول گافمن در حال اجرای نقشند و آنچه را برای خود در دنیای آنلاین در جستجوی آنند و نمی‌توانند به دلیل محدودیت‌های اجتماعی موجود در جامعه آن را تحقق بخشند، از طریق مصرف مخفیانه در فضای مجازی تحقق می‌بخشند (کنعانی و محمدزاده، ۱۳۹۷).

برآیند آن‌چه که تاکنون شرح داده شد، مقوله مرکزی تحقیق حاضر است که از آن با عنوان «تقدم الگوهای فرد محور در تعریف دایره همسرگزینی» یاد می‌کنیم. این عاملیت زنانه و نقش پررنگ دختران در همسرگزینی‌شان با نتایج تحقیق کرمانی و همکاران (۱۳۹۷)، عظیمی هاشمی و همکاران (۱۳۹۲)، ساروخانی و مقربیان (۱۳۹۰)، جنادله و رهنما (۱۳۹۳)، مهدوی و مشیدی (۱۳۸۹)، آخوندان (۱۳۸۸) هم‌خوانی دارد. پدیده مرکزی شناسایی شده از سوی شرایط زمینه‌ای، علی، مداخله‌ای، راهبردی و پیامدی احاطه شده است. شرایط زمینه‌ای شامل رونق‌گیری وجه مجازی و دیجیتالی زندگی اجتماعی و مدرن‌شدگی سوبه‌های مختلف زندگی است که زمینه عاملیت بیشتر دختران و فردگرایی آنان را در انتخاب همسر فراهم می‌کند. در یافته‌های صادقی و همکاران (۱۳۸۶) نیز تاثیر مدرنیته بر روند همسرگزینی و تعیین نگرش‌ها و ایده‌آل‌های ازدواج تایید شده است. این نتایج هم‌چنین با پژوهش صادقی فسایی و عرفان منش (۱۳۹۲)، رازقی و همکاران (۱۳۹۶)، کرمانی و همکاران (۱۳۹۷)، مدیری و مهدوی (۱۳۹۴) هم‌سو است. هم‌چنین مقوله‌های «فراگیری و برابری نسبی در فرصت‌های آموزش عالی»، «رونق‌گیری وجه مجازی و دیجیتالی زندگی اجتماعی» حکایت از «مدرن‌شدگی سوبه‌های مختلف زندگی» دارد که هم‌سو با نظریات مدرنیته است. یافته‌های تحقیق حاضر گویای آن است که تجربه زیسته/مشاهده از فرآیند همسرگزینی خود/اطرافیان، نظام باورداشت‌های مذهبی و فرهنگی فرد، کاهش تدریجی اثربخشی نهاد/کارگزاران سنتی همسرگزینی از جمله شرایط علی موثر بر پدیده مرکزی است. شرایط مداخله‌ای موثر بر پدیده مرکزی، ریسک‌پذیری و نظام ترجیحات افراد می‌باشد. این شرایط به عنوان شرایط بازدارنده یا ایجادکننده، فرآیند عاملیت زنان در همسرگزینی را دچار تغییر می‌کند. مطابق با نظریه بوردیو نیز، دختران میدانی را برای رقابت و انتخاب همسر بر می‌گزینند که بیشترین تطابق را با عادت‌واره‌شان داشته باشد. هم‌چنین استراتژی جایگذاری رده‌های هوشمند در فضای مجازی نیز با تحقیق، (Hitsch et al,2005)، (Ellison et al,2006)، (Dutton et al,2008)، (Bruch and Newman,2018)، آخوندان (۱۳۸۸) و کنعانی و محمدزاده (۱۳۹۷) مطابقت دارد.

منابع

- ۱- آخوندان، زهره، (۱۳۸۸) ، «بررسی انگیزه، اعتماد و معیارهای همسرگزینی از منظر کاربران سایت های همسریابی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی-اقتصادی دانشگاه الزهراء،
- ۲- بستان نجفی، حسین، (۱۳۸۳) ، اسلام و جامعه شناسی خانواده، چاپ اول، تهران، پژوهشکده حوزه و دانشگاه،
- ۳- جنادله، علی و رهنما، مریم، (۱۳۹۳) ، «دگرگونی در الگوی متعارف خانواده ایرانی (تحلیل ثانویه داده های ملی)»، فصلنامه خانواده پژوهی، دوره دهم، شماره سی و نهم، پاییز، ۲۹۶-۲۷۷
- ۴- جی. استربرگ، کریستین، (۱۳۸۴) ، روش های تحقیق کیفی در علوم اجتماعی، ترجمه دکتر احمدپور احمد، دکتر علی شمعی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه یزد،
- ۵- رازقی، نادر؛ علیزاده، مهدی و محمدی سنگ چشمه، سمیه، (۱۳۹۶) ، «بررسی جامعه شناختی نگرش جوانان نسبت به ازدواج در فضای مجازی»، مجله جامعه شناسی کاربردی، دوره بیست و هشتم، شماره یکم، بهار، ۸۵-۶۷
- ۶- رجبی، غلامرضا؛ ابراهیمی، مریم و خجسته مهر، رضا، (اردیبهشت ۱۳۹۰) ، «مقایسه و رتبه بندی همسرگزینی در بین گروهی از دانشجویان دختر و پسر کرد، عرب، بختیاری دانشگاه شهید چمران اهواز»، مجله روان شناسی بالینی و شخصیت، دوره سوم، شماره چهارم، ، ۶۱-۷۴
- ۷- زارع شاه آبادی، اکبر و زارع بیدکی، خدیجه، (۱۳۹۲) ، «آسیب شناسی ارتباطات اینترنتی در بین دانشجویان دانشگاه یزد»، فصلنامه دانش انتظامی، دوره پانزدهم، شماره چهارم، زمستان، ۵۸-۲۹
- ۸- ساروخانی، باقر، (۱۳۷۹) ، مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده، ، چاپ سوم، تهران، نشر سروش،
- ۹- ساروخانی، باقر و مقربیان، مریم، (۱۳۹۰) ، «تجدد گرایی و همسرگزینی (تحقیقی مقایسه ای در بین زنان مناطق ۱ و ۱۱ شهر تهران)»، مجله مطالعات فرهنگ-ارتباطات، دوره دوازدهم، شماره پانزدهم، پاییز، ۷۵-۴۳
- ۱۰- شکوری، علی و شفیعی، زینب، (۱۳۹۵) ، « همگون گزینی در جامعه ناهمگون :تبیین گرایش عام به همسان همسری در بین جوانان ایرانی»، بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۷، شماره ۲، پاییز و زمستان
- ۱۱- شیخی، محمدتقی، (۱۳۸۰) ، جامعه شناسی زنان و خانواده،، چاپ اول، تهران، شرکت سهامی انتشار،
- ۱۲- صادقی فسایی، سهیلا و عرفان منش، ایمان، (۱۳۹۲) ، « تحلیل جامعه شناختی تاثیرات مدرن شدن بر خانواده ایرانی و ضرورت تدوین الگوی ایرانی اسلامی»، زن در فرهنگ و هنر، دوره پنجم، شماره اول، بهار
- ۱۳- عظیمی هاشمی، مژگان؛ اعظم کاری، فائزه؛ بیگانه، معصومه و رضامنش، فاطمه، (۱۳۹۴) ، «ارزش ها، نگرش ها و الگوهای کنش جوانان در خصوص همسرگزینی و روابط پیش از ازدواج»، فصلنامه راهبرد فرهنگ، دوره هشتم، شماره بیست و نهم، تابستان ، ۲۱۲-۱۷۹
- ۱۴- فرهمند، زهره و احمدنیا، شیرین، (۱۳۹۳) ، «مطالعه جنسیتی رابطه شیوه همسرگزینی (سنتی و جدید) با رضایت زناشویی در خانواده های شهر شیراز»، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران، دوره یازدهم، شماره چهل و دوم، پاییز، ۹۱-۱۰

۱۵- کرمانی، مهدی؛ اصغرپورماسوله، احمدرضا و برادران کاشانی، زهرا، (۱۳۹۷)، «همسرگزینی دختران جوان: کشاکش فردیت در برابر ارزش‌های سنتی»، فصلنامه خانواده پژوهی، دوره چهاردهم، شماره پنجاه و پنجم، پاییز، ۳۲۶-۳۰۳

۱۶- کنعانی، محمدامین و محمدزاده، حمیده، «مطالعه گمنامی در روابط اینترنتی و عوامل جامعه شناختی مؤثر بر آن»، مجله جامعه شناسی کاربردی، دوره بیست و نهم، شماره دوم، ۳۸-۱۷

۱۷- محسنی، منوچهر، (۱۳۷۹)، «بررسی آگاهی‌ها، نگرشها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران، تهران، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی،»

۱۸- محسنی، منوچهر؛ دوران، بهزاد و سهرابی، محمدهادی، (۱۳۸۵)، «بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی نت های تهران)»، دوره هفتم، شماره چهارم، ۷(۴)، زمستان، ۹۵-۷۲

۱۹- مدیری، فاطمه و مهدوی، محمدصادق، (۱۳۹۴)، «ارزش‌های پست مدرن خانوادگی در شهرتهران»، خانواده پژوهی، دوره یازدهم، شماره چهل و سوم، پاییز، ۲۹۶-۲۸۱

۲۰- مهدوی، سیدمحمدصادق و مشیدی، شهرزاد، (۱۳۸۹)، «تحول معیارهای همسرگزینی جوانان نسبت به والدین شان به تفکیک خاستگاه طبقاتی»، جامعه شناسی معاصر، دوره دوم، شماره چهارم، پاییز، ۶۲-۲۵

۲۱- نیک پرور، فاطمه؛ پناغی، لیلی و مظاهری، علی، (۱۳۹۰)، «تغییر ملاک‌های ازدواج در سه نسل: ارائه یک مدل زمینه ای مقدماتی»، فصلنامه خانواده پژوهی، دوره هفتم، شماره بیست و ششم، تابستان، ۱۸۷-۲۰۵

۲۲- نیک نشان، شقایق؛ نوروزی، رضاعلی و نصر اصفهانی، احمدرضا، (۱۳۸۹)، «تحلیلی بر بر رویکردهای روایی در پژوهش های کیفی»، فصلنامه علمی-پژوهشی روش شناسی علوم انسانی، ۱۶(۶۲)، ۱۶۰-۱۴۱

۲۳- هاشمی، سیدضیاء؛ فولادیان، مجید و فاطمی امین، زینب، (زمستان ۱۳۹۳)، «بررسی تجربی دونظریه رقیب همسرگزینی در ایران»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره چهارم، ۱۸۷-۱۵۷

24-Bullingham, L. & Vasconcelos, A. C. (2013). The Presentation of Self in the Online World: Goffman and the Study of Online Identities. *Journal of Information Science*. 39 (1): 101 - 112.

25-Bruch, Elizabeth E. and Newman, M. E. J. (2018). Aspirational pursuit of mates in online dating markets. *Science Advances*,(4).

26-Dutton, William H.; Heisper, Ellen J. and Whitty, Monica T. (2008). Mate Selection in the Network Society: The Role of the Internet in Reconfiguring Marriages in Australia. the United Kingdom and United States. Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract>

- 27-Ellison, Nicole; Heino, Rebecca and Gibbs, Jennifer .(2006). Managing Impressions Online: Self-Presentation Processes in the Online Dating Environment. Journal of Computer-Mediated Communication. 11(2).
- 28-Hitsch,G., Hortacsu.A.,&Ariely,D (2005). What Makes You Click:An Empirical Analysis of Online Dating. Society for Economic Dynamics Meeting Papers,Vol.207, 1-51.